

Dr. Faruk ÖZKAN

**SEBEPSİZ ZENGİNLEŞMEYE
UYGULANACAK HUKUK**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MADDİ HUKUKTA SEBESİZ ZENGİNLEŞME

1. Sebepsiz Zenginleşme Kurumunun Tarihçesine Bir Bakış.....	7
1.1. Roma Hukukunda “Sebepsiz Zenginleşme” Kurumunun Tarihçesine Bir Bakış	7
1.2. Roma Hukuku Sonrası Dönemde Sebepsiz Zenginleşmenin Tarihsel Gelişimine Bir Bakış	15
2. Türk Hukukunda Sebepsiz Zenginleşme Kurumu.....	20
2.1. Genel Bilgi.....	20
2.2. Sebepsiz Zenginleşmenin Amacı Hakkında.....	21
2.3. Sebepsiz Zenginleşme Kurumunun Özellikleri	22
2.3.1. Nispiilik.....	22
2.3.2. Sebepsiz Zenginleşme Talebi Aslidir (Tali-İkincil Değildir.)	23
2.3.3. Sebepsiz Zenginleşmeye Bağlı Alacak Hakkının Doğumu İçin Fiil Ehliyetinin Varlığı Aranmaz.	24
2.3.4. Sebepsiz Zenginleşmeden Doğan Alacak Hakkının Borçların İfasına İlişkin Hükümlere Tabi Olması	24
3. Sebepsiz Zenginleşmeye Dayalı Talebin Benzer Talepler ile İlişkisi.....	25
3.1. Genel Bilgi.....	25
3.2. Sebepsiz Zenginleşme - Sözleşmesel Sorumluluk	25
3.3. Sebepsiz Zenginleşme ve Vekaletsiz İş Görme.....	28
3.4. Sebepsiz Zenginleşme ve Haksız Fiil.....	32

3.5.	Sebepsiz Zenginleşme ve İstihkak Talebi	34
3.6.	Sebepsiz Zenginleşme ve Zilyetlik Davaları.....	36
3.7.	İcra-İflas Kanunu Düzenlemeleri İle.....	40
4.	Sebepsiz Zenginleşmenin Şartları.....	42
4.1.	Genel Bilgi.....	42
4.2.	Zenginleşme Şartı.....	43
4.2.1.	Zenginleşme Nasıl Gerçekleşir?	43
4.2.2.	Zenginleşme Nasıl Belirlenir?	47
4.2.3.	Zenginleşmenin Bir Başkasının Malvarlığından veya Emeğinden Oluşu (Fakirleşme Şartının Aranıp Aranmayacağı)	49
4.3.	Haklı Bir Sebebin Bulunmaması : “Sebepsizlik”	53
4.4.	Nedensellik Bağı	54
5.	Sebepsiz Zenginleşme Çeşitleri	56
5.1.	Edimden Ötürü (İfa Sonucu) Sebepsiz Zenginleşmeler	56
5.1.1.	Genel Bilgi ve Edim Olgusu	56
5.1.2.	Hukuki Sebebin Geçerli OlmamasıHalleri (Üst Tür olarak “Condictio Sine Causa”)	61
5.1.3.	Condictio Indebiti (Borçlanılmamış Edimin İfası)	67
5.1.4.	Zenginleşmenin Gerçekleşmemiş Bir Sebebe Dayanması (“Condictio Ob Rem”)	84
5.1.4.1.	Zenginleşmenin Sonradan Sona Ermiş Bir Sebebe Dayanması - (Condictio Ob Causam Finitam)	92
5.1.4.2.	Condictio Ob Turpem (vel iniustam) Causam	100
5.2.	Edim Dışı Zenginleşmeler	101
5.2.1.	Genel Bilgi.....	101
5.2.2.	Müdahaleden Ötürü Zenginleşme.....	102
5.2.3.	Harcamadan (Kurtulmadan) Ötürü Zenginleşme	114
5.2.4.	Rücû Hakkı Veren Zenginleşme.....	124

6. İki'den Fazla Kişinin Bulunduğu Hukuki İlişkilerde Sebepsiz Zenginleşme Talepleri	129
7. Sebepsiz Zenginleşmenin Hukuki Sonuçları.....	130
7.1. Genel Bilgi.....	130
7.2. İadenin Konusu.....	132
7.2.1. Temel Kural : Aynen İade	132
7.2.2. Elde Edilen Yararlar ve Kaim Değer.....	135
7.2.3. Tali Yol: Parasal Değerin İstemi (Değerin İadesi).....	140
7.2.3.1. Genel Bilgi	140
7.2.3.2. Objektif Piyasa Değerinin Esas Alınması	141
7.2.3.3. Sebepsiz Zenginleşme Konusunun Zaten Para Olduğu Durumlar.....	145
7.3. İadenin Kapsamı.....	149
7.3.1. İyi Niyetli Sebepsiz Zenginleşme Borçlusunun Borcunun Kapsamı.....	149
7.3.1.1. Zenginleşmenin Eksildiği (Düştüğü) Savunması	149
7.3.1.2. İadeye Konu Zenginleşmenin Hesaplanması	155
7.3.2. Kötü Niyetli Sebepsiz Zenginleşme Borçlusunun Borcunun Kapsamı.....	164
7.4. Zenginleşenin Giderleri İsteme Hakkı.....	167
8. Sebepsiz Zenginleşme Talebinin İleri Sürülemeyeceği Haller.....	171
8.1. Genel Bilgi.....	171
8.2. TBK m. 78/2 hükmü ve Eksik Borçların İfası	172
8.3. TBK m. 81- Hukuka veya Ahlaka Aykırı Bir Sonucun Gerçekleşmesi Amacıyla Verilenin İstenmemesi	175
9. Zamanaşımı.....	190

İKİNCİ BÖLÜM
SEBEPSİZ ZENGİNLEŞMEYE UYGULANACAK
HUKUK

1. Genel Açıklamalar.....	197
2. Karşılaştırmalı Olarak Tarihsel Süreç, Bağlama Noktaları, Bu Süreçte Ele Alınan Yaklaşımlar	199
2.1. Genel Bilgi.....	199
2.2. Kıta Avrupası Hukuk Düzeni	201
2.2.1. Lex Loci Actus Görüşü.....	201
2.2.2. Borçlunun Şahsi Statüsü.....	206
2.2.3. Lex Fori Yaklaşım.....	209
2.2.4. Tek Bağlama Noktasının Terk Edilmesi	210
2.2.5. Lex Causae Conditionis Yaklaşımı	212
2.2.5.1. 20. Yüzyılın İlk Yarısında İleri Sürülen Görüşler.....	212
2.2.5.2. Mihenk Taşı : Zweigert'ın Yaklaşımı ve Sonrasındaki Yaklaşımlar	213
2.2.6. Esnek Yaklaşım ve Daha Sıkı İlişkili Hukukun Uygulanması.....	217
2.2.7. Sübjektif Bağlama Noktası – Hukuk Seçimi.....	220
2.3. Anglosakson Hukuku Alanında Tarihsel Süreç	223
2.3.1. Genel Bakış	223
2.3.2. Lex Loci Actus.....	225
2.3.3. Lex Causae Conditionis'e İlişkin Görüşlerin Ortaya Çıkması ve Sonrasındaki Süreçteki Yaklaşımlar	228
2.3.4. Şahsi Statüler	244
3. MÖHUK m. 39/1 c.1: Zenginleşmeye Sebep Olan Mevcut veya Mevcut Olduğu “İddia” Edilen Hukuki İlişkiye Uygulanacak Hukuk.....	246
3.1. Genel Olarak Vasıflandırmaya Bakış	246

3.2.	Zenginleşmenin Varlığı	256
3.3.	“Mevcut ya da Mevcut Olduğu İddia Edilen Hukuki İlişki”	258
3.3.1.	Önmele Sorunsalı?	258
3.3.2.	Genel Uygulama Alanı ve Genel Açıklamalar	262
3.3.3.	Maddi Hukukta Yer Alan Edimden Ötürü – Edim Dışı Zenginleşmeler Ayrımı MÖHUK m.39’da Kabul Edilecek Midir?	272
3.3.3.1.	Alman Hukukunda “Roma I ve Roma II Tüzükleri” Öncesi Yaklaşımlar ve Mevcut EGBGB Art. 38 Hükmü	272
3.3.3.2.	İsviçre Hukukundaki Yaklaşımlar	277
3.3.3.3.	Roma II Tüzüğü Bağlamındaki Yaklaşımlar ..	281
3.3.3.4.	Türk Doktrinindeki Yaklaşımlar	286
3.3.3.5.	Görüşümüz	288
3.3.4.	Tasarruf İşleminin Sebebe Bağlı Olup, Olmadığı (Aynı Hak Statüsünün Uygulama Alanı) Sorunsalı.....	293
3.3.4.1.	İsviçre Hukukundaki Yaklaşımlar	296
3.3.4.2.	Alman Hukukunda “Roma I ve Roma II Tüzükleri” Öncesi Yaklaşımlar	297
3.3.4.3.	Roma I ve Roma II Tüzükleri Bağlamındaki Yaklaşımlar	299
3.3.4.4.	Anglosakson Hukukundaki Yaklaşımlara Bakış	300
3.3.4.5.	Görüşümüz	302
3.3.5.	Mevcut Olduğu “İddia Edilen” Hukuki İlişki Kavramı	306
3.3.6.	Hukuki İlişkinin Tarafları	317
3.3.7.	Hukuki İlişkinin Tespitinde Hangi Anın Dikkate Alınacağı	319
3.3.8.	Birden Fazla Hukuki İlişkinin Söz Konusu Olması	320
3.3.9.	“Vernichtungsstatut” Geçersizliğe Sebebiyet Veren Statünün Hakimiyet Alanına İlişkin Açıklamalar	324
3.3.10.	İrade Sakatlığı Hallerinde	330

4. MÖHUK m. 39/1 c.2: Zenginleşmenin Gerçekleştiği Yer Hukukunun Uygulanacağı “Diğer” Haller	333
4.1. Genel Bilgi.....	333
4.2. Uygulama Alanı.....	334
4.3. Zenginleşmenin Gerçekleştiği Yerin Tespiti	339
4.3.1. Genel Olarak.....	339
4.3.2. Müdahaleden Ötürü Sebepsiz Zenginleşmenin Lex Causae Conditionis Uygulaması Dışında Tutanların Yaklaşımlarıve Eleştirilerimiz	341
4.3.2.1. Eşyaya Karşı Gerçekleştirilen Müdahaleler....	341
4.3.2.2. Alacak Hakkına Karşı Gerçekleştirilen Müdahaleler.....	346
4.3.2.3. Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarına Karşı Gerçekleştirilen Müdahaleler.....	351
4.3.2.4. Diğer Müdahale Halleri.....	353
4.4. Bağlama Noktası Olarak Zenginleşmenin Gerçekleştiği Yer Hukukunun Uygun Olup Olmadığı ve Zenginleşmenin Gerçekleştiği Yer Hukukunun Tespiti	357
5. MÖHUK m. 39/2 : Sübjektif Bağlama Noktası : Hukuk Seçimi	365
5.1. Genel Bilgi.....	365
5.2. MÖHUK m.39/1 c.1 Alanına Giren Sebepsiz Zenginleşme İstemleri Açısından Hukuk Seçimi.....	367
5.3. MÖHUK m.39/1 c.2 Alanına Giren Sebepsiz Zenginleşme İstemleri Açısından Hukuk Seçimi.....	375
5.3.1. Hukuk Seçiminin Sonradan Olması Şartı.....	375
5.3.2. Hukuk Seçiminin Açıkça Yapılmış Olması Şartı	380
5.3.3. Üçüncü Kişilerin Haklarının Saklı Kalması Kaydı	382
6. Atıf.....	383
7. Kamu Düzeni Açısından.....	385
8. Doğrudan Uygulanan Kurallar Açısından.....	385

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İKİDEN FAZLA KİŞİNİN BULUNDUĞU HUKUKİ
İLİŞKİLERDE SEBEPSİZ ZENGİNLEŞME
TALEPLERİ VE BU TALEPLERDE
UYGULANACAK HUKUK

1. Genel Açıklamalar.....	387
2. Edim İlişkilerinin Birden Fazla Olması.....	390
2.1. Birbirini Takip Eden Edim İlişkileri (Edimler Zinciri) ve Temsile İlişkin İlişkin Açıklamalar	390
2.1.1. Maddi Hukuka İlişkin Açıklamalar	390
2.1.2. Kanunlar İhtilafı Hukukuna İlişkin Açıklamalar	394
2.2. Üç ve Daha Fazla Köşeli İlişkiler	395
2.2.1. Maddi Hukuka İlişkin Açıklamalar	395
2.2.1.1. Genel Prensiplerin Kural Olarak Bu İlişkilerde Geçerli Olması ve Genel Açıklamalar	395
2.2.1.2. Havale ve Banka Havalelerindeki İstisnalar ..	402
2.2.1.2.1. Havale ve Banka Havalelerinin Hukuki Nitelikleri Üzerine Bir Bakış	402
2.2.1.2.2. Havale ve Banka Havalesindeki İstisnalar ve Görüşlerimiz	413
2.2.1.3. Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmeler'deki İstisnalar.....	424
2.2.1.3.1. Doktrinde ve Uygulamadaki Görüşler	424
2.2.1.3.2. Görüşümüz	427
2.2.1.4. Alacağın Temliki Bakımından İstisnalar	429
2.2.1.4.1. Doktrinde ve Uygulamada Ele Alınan İstisnalara İlişkin Görüşler	429
2.2.1.4.2. Görüşlerimiz	431

2.2.1.5.	Yabancı Bir Borcun İfası Durumundaki İstisnalar	434
2.2.1.5.1.	Doktrinde ve Uygulamada Ele Alınan İstisnalara İlişkin Görüşler	434
2.2.1.5.2.	Görüşlerimiz	441
2.2.1.6.	Üç Köşeli İlişkilerde Edimden Ötürü Zenginleşme ile Müdahaleden Ötürü Zenginleşmenin Bir Arada Olduğu Haller	443
2.2.1.6.1.	İvazsız Kazandırmalar	443
2.2.1.6.2.	Diğer Haller.....	453
2.2.2.	Kanunlar İhtilafı Hukukuna İlişkin Açıklamalar	455
2.2.2.1.	Havale ve Banka Havaleleri İlişkilerinde Sebepsiz Zenginleşme İstemlerine Uygulanacak Hukuk.....	455
2.2.2.1.1.	Havale Edenle Havale Ödeyicisi Arasındaki Sebepsiz Zenginleşme İstemlerinde Uygulanacak Hukuk.....	455
2.2.2.1.2.	Havale Edenle Havale Alıcısı Arasındaki Sebepsiz Zenginleşme İstemlerinde Uygulanacak Hukuk.....	456
2.2.2.1.3.	Havale Ödeyicisinin Havale Alıcısına Karşı İsteminde Uygulanacak Hukuk.....	456
2.2.2.1.4.	Görüşümüz	462
2.2.2.2.	Akreditife İlişkin Açıklamalar	465
2.2.2.3.	Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşmelerdeki Zenginleşme İstemlerine Uygulanacak Hukuk.....	469
2.2.2.4.	Alacağın Temlikinde Zenginleşme İstemlerine Uygulanacak Hukuk.....	471

2.2.2.4.1. Borçlunun Sebepsiz Zenginleşme İstemlerinde Uygulanacak Hukuk.....	471
2.2.2.4.2. Temlik Alan ile Temlik Eden Arasındaki Sebepsiz Zenginleşme İsteminde Uygulanacak Hukuk.....	473
2.2.2.4.3. Birden Fazla Temlik Hallerine İlişkin Açıklamalar	475
2.2.2.5. Yabancı Borcun İfası Hallerine İlişkin Sebepsiz Zenginleşme İstemlerinde Uygulanacak Hukuk.....	476
2.2.2.5.1. Genel Açıklamalar	476
2.2.2.5.2. Üçüncü Kişinin Alacaklıya Karşı Sebepsiz Zenginleşme İsteminde Uygulanacak Hukuk.....	477
2.2.2.5.3. Üçüncü Kişinin Borçluya Karşı Sebepsiz Zenginleşme İsteminde Uygulanacak Hukuk.....	478
2.2.2.6. Kefalet ve Garanti Sözleşmelerine İlişkin Açıklamalar	479
2.2.2.6.1. Genel Açıklamalar	479
2.2.2.6.2. Asıl Borç İlişkisinin Geçerli Olup; Kefalet (ya da Garanti) Sözleşmesinin Geçersiz Olduğu Haller.....	480
2.2.2.6.3. Asıl Borç İlişkisinin Geçersiz Olduğu Haller.....	484
2.2.2.7. Üç Köşeli İlişkilerde Edimden Ötürü Zenginleşme ile Müdahaleden Ötürü Zenginleşmenin Bir Arada Olduğu Hallere İlişkin Açıklamalar	487
SONUÇ	491
KAYNAKÇA.....	507